

ÁRPÁD AZ ORSZÁG HATÁRÁN

KALAPIS ZOLTÁN

Az öregedő Than Mórnak egyik kései festménye, illetve annak reprodukciója, csaknem nyolcvan évvel ezelőtt a becsei városháza tanácstermét díszítette. Két címe is van, az egyik *Honfoglalás*, a másik *Árpád az ország határán*. A művészettörténészek hol így, hol úgy emlegetik.

A nagy falfelület díszítésére szánt kép szerencsétlen csillagzat alatt született, s a vége is szomorú.

Az idős mester, aki az idő tájt önkéntes külföldi „száműzetésben” élt, 1889-ben, a téli budapesti képzőművészeti kiállításon, a közelgő millennium kapcsán, egy három részre tagolt mű vázlatát mutatta be *Honfoglalás* címmel (a középső rész *Árpád az ország határán*, a két oldalsó rész *Vérszerződés*, *A szlávok hódolata*). A mű nem keltette fel a mecénások, az állami megrendelők figyelmét, s így a triptichon sohasem készült el.

A középső kép kivitelezéséhez (*Árpád az ország határán*) a festő önszántából fogott hozzá, miután visszatért Budapestre, feltehetően azért, nehogy egy esetleges kései megtiszteltetés készületlenül találja. Ezzel a nem teljesen befejezett festménnyel vett részt 1896-ban az ezredévi kiállításon, amelyen két tucatonál is több történelmi táblaképet állítottak ki, köztük volt Eisenhut Ferenc *A zentai csata 1697-ben* (a zombori városháza dísztermében található) és Jantyik Mátyás *Szabadkának szabad királyi várossá nyilvánítása 1779-ben* (a szabadkai Városi Múzeum gyűjteményében) című festménye is.

Még abban az évben, betegségére hivatkozva, lemondott a Nemzeti Múzeumban viselt képtábori állásáról, s Triesztbe költözött leányához. Ott is halt meg 1899. március 11-én.

Than Mór: Árpád az ország határán

*Than Mór Árpád az ország határán című festményének vázlata
(Magyar Nemzeti Galéria, Budapest)*

Halála után, a művész kívánságára, a jobb sorsra érdemes festmény szülővárosába került, a becsei városháza dísztermének falára.

Than Mór elhatározásáról öccse, az ugyancsak becsei születésű Than Károly vegyészprofesszor és akadémikus tájékoztatta a becsei Tripolszky Bélát, akire hivatkozva az *Ó-Becse és Vidéke* egy gyorshírt közölt 1899. szeptember 3-án. „Lapunk zártakor valóban örvendetes hírről értesülünk – írja az újság. – Az elhunyt hírneves művésznek, Than Mórnak Triesztbe férjezett leánya Scarpa Irma úrnő, édesatyja hagyatékából, a megboldogult intenciója szerint, Ó-Becse községnek kívánja adományozni a Honfoglalás című, nagyobb szabású festményét . . .”

Sajnos nem sokáig, nem egészen két évtizedig ékesítette a helyi önkormányzat épületének nagytermét: 1918-ban, az impériumváltás első napjaiban barbár vandalizmus martaléka lett. A két másik, rendelésre készült történelmi festmény, a már említett zombori és szabadkai megmenekült ettől a sorstól, a becsei azonban, sajnos, az elvakultság áldozata lett. „Ezer ilyen történetek / Dulták Árpád nemzetét . . .” – mondhatnánk Kisfaludy Sándorral.

A Than-hagyaték őrzésének, a hozzá fűződő hagyományok ápolásának vanak azonban naposabb oldalai is. Így festőnknek, aki az akadémizmus legjobb színvonalát képviselte a magyar piktúrában, csaknem harminc festménye maradt fenn a mai Szerbia és Horvátország (Eszék) múzeumaiban, templomaiban és magángyűjteményeiben. Becsén például négy, ebből kettő a főtéri plébánia-templomban, a főoltáron található Mária mennybemenetelét („ajándéku adta szeretett szülővárosának” – írta a *Tiszavidék* 1928-ban, a festő születésének 100. évfordulóján) 1855-ben festette, a bal oldali mellékoltáron lelhető képe Józsefet ábrázolja gyermek Jézussal a karján, amelynek sarkában a festő nemcsak nevét és a keltezés évét (1876) tüntette fel, hanem azt is, hogy „született Ó-Becsen 1828-ban”.

Hogy Becsén és másutt is él a Than fivérek emlékezete – a festő Móré és a kémikus Károlyé –, igazolja az is, hogy nemrégben felújították az emléktáblával megjelölt szülőházat, az ottani értelmiségi kör Than Mór nevét vette fel, Than Károly emlékét pedig egy-egy sikeres újvidéki és becsei kiállítás ébresztette.

Alighanem ebbe a sorba illeszthető Than Mór odavesztett honfoglalási tárgyú festményének reprodukciója . . .